

AI – Problem och möjligheter

”What is real? How do you define real?” är ett känt citat från succéfilmen *The Matrix*. Trots min brist på kärlek för dystopiska sci-fi-filmer, är den här ett undantag. Olikt många liknande filmer finns det något oerhört realistiskt i *The Matrix*:s surrealism. Vi får följa huvudkaraktären när han upptäcker att människolivet egentligen styrs av robotar vilket väcker stort obehag hos mig. Första gången jag såg den blev jag genast tacksam för att det aldrig skulle kunna hända på riktigt, men stämmer det verkligen? Citatet påminde mig om likheterna mellan maskinernas makt i filmen och något som används på ungefär samma vis i verkligheten, nämligen AI.

Artificiell intelligens, också känt som AI, är idag ett mycket aktuellt ämne. AI är maskiner som visar på människoliknande agerande och kan användas för att utföra uppgifter åt människor.¹ Vissa AI-teknologier har funnits i mer än 50 år. Idag kan vi hitta artificiell intelligens på flera håll såsom i självkörande bilar och digitala assistenter men också i ansiktsigenkänning och deepfakes.

AI kan bland annat användas till att upptäcka ”fake news”, något som i dagens samhälle kan vara mycket värdefullt. Falska nyheter drabbar många varje dag. Det är mycket lätt att ge ut information som inte är sanningsenlig och maskera det som riktiga nyheter. Med hjälp av artificiell intelligens kan man alltså motverka detta och förhindra spridningen av felaktig information.

Däremot, kan AI också producera ”deepfakes”. Dessa är bilder eller videor som genereras av AI där en röst eller ett ansikte manipuleras. Tyvärr, används deepfakes, eller djup maskininlärning som det heter på svenska till att begå digitala brott. AI gör det, i det här fallet, möjligt att mycket lättare utföra bedrägerier, identitetsstöld, dataintrång, kändispornografi, förtal och valfusk, för att nämna några. Du behöver alltså inte längre vara lika skicklig med tekniken för att lyckas bedra någon online, för AI hjälper dig! I vissa fall kan det bli så illa som när nakenbilder på barn spreds i Spanien trots att bilderna inte var autentiska. På så sätt kan artificiell intelligens vara ett stort problem då fler brott kan begås med hjälp av det.

Trots detta, finns det många användbara och viktiga aspekter med AI. Digitala assistenter finns till exempel i de flestas smartphones. Med ett enkelt ”hej Siri” eller ”hej Google” kan du

---

¹ Vad är artificiell intelligens och hur används det? (Europaparlamentet, 27-06-2023)

få hjälp av en digital assistent i din mobil. Assistenten kan besvara frågor snabbt och har därför blivit vanliga som stöd åt företag då de kan hjälpa med kundsupport. Dessa kallas även digitala medarbetare.² Artificiell intelligens kan på så sätt effektivisera arbetet hos många företag.

I och med detta kanske många menar på att AI kommer ta över människors jobb och så kan fallet mycket väl vara. Vi människor bevarar ofta kunskap till en viss gräns, den artificiella intelligensen har inte samma gränser. AI kan inte tala från erfarenheter eller personliga upplevelser som en människa kan men den kan hitta i princip all form av fakta på bara några sekunder. Detta är mycket bra för många tjänster inom vissa yrken och om en maskin utför ett arbete bättre än en människa så finns det ingen poäng i att anställa riktiga personer.³ Det här kan tyvärr då även innebära en ökad arbetslöshet och större ekonomiska klyftor i samhället på längre sikt.

Enligt andra källor⁴ räknar man med att ungefär 1,8 miljoner arbetstillfällen försvinner samtidigt som 2,3 miljoner skapas från och med år 2020, tack vare AI. Inte bara kan AI skapa nya jobbmöjligheter men också förbättra människan i sitt yrke snarare än att ersätta oss. Dessutom kan AI utnyttjas till att utbilda fler och på sätt förenkla vägen in i arbetslivet.

Det finns också etiska problem med AI, enligt många.⁵ Detta gäller till exempel frågor om integritet, rättvisa och ansvar. I fråga om skador orsakade av AI kan det bli svårt att avgöra vem som bär ansvaret. En självkörande bil skulle till exempel kunna utsättas för en olycka och skada människor men är det ägaren, tillverkaren eller programmeraren som ska täcka skadorna? AI kan dessutom användas i hanterandet av större mängder personlig information som exempelvis ansiktsgenkänning, samt för att spåra och göra profiler av individer och kan på så sätt hota integriteten.

Det största problemet med AI, enligt mig, är dock hotet mot grundläggande rättigheter och demokrati. I takt med att AI försöker efterlikna det mänskliga beteendet medföljer även en hel del negativa beteendemönster, till exempel strukturella fördomar mot olika grupper. Det är inte ovanligt av oss människor att utgå ifrån att artificiell intelligens är mer opartisk och objektiv än vad den faktiskt är. Fenomenet kallas ”mathwashing” och kan ha stora

---

² Digital assistent (Wikipedia, 11-08-2023)

³ Så kan artificiell intelligens öka inkomstklyftorna i samhället (SVT, 02-02-2020)

⁴ Så kan AI ta ditt jobb – och skapa miljoner nya (SVT, 01-07-2018)

⁵ Artificiell intelligens: Möjligheter och risker (Europaparlamentet, 23-09-2020)

konsekvenser för samhället som idag redan består av stora mängder orättvisor och fördomar.⁶ Vid ovarsam användning kan AI leda till beslut som påverkas av etnicitet, kön och ålder vid rekryteringar och avskedningar, vid låneansökningar eller till och med i brottmål.

Vidare menar studier att användningen av AI inte bara riskerar stigmatisering och förstärkandet av stereotyper men också social och kulturell segregation och utanförskap samt filterbubblor.⁷ Detta hotar demokratin eftersom vi människor då riskerar att ta del av mycket ensidig information och även konsumera ”fake news”. Filterbubblor begränsar möjligheten för människor att upptäcka olika synvinklar i till exempel debatter och politiska dilemman. Precis som jag nämnt tidigare, kan ”deep fakes” också hota vår demokrati på ett liknande sätt.

Samtidigt kan AI användas till att lösa många aktuella problem som stor del av jordens befolkning drabbas av. Artificiell intelligens kan till exempel vara användbart inom sjukvården med att hjälpa läkare diagnostisera patienter, rekommendera rätt behandling och göra prognoser. AI kan på så sätt göra vården mer effektiv, mer tillgänglig samt mer kostnadseffektiv. Att jobba inom vården innebär stort ansvar tillsammans med obekväma arbetstider och slitsamt arbete. AI har fördelen att aldrig bli trött eller bry sig om vilken tid på dygnet den måste jobba. På så sätt kan läkare lägga ner mer tid på att se över mer komplexa fall och ha direkt kontakt med patienterna.⁸

Artificiell intelligens kan också användas för att arbeta mot en mer hållbar framtid och bekämpa klimatförändringarna. AI kanske inte kommer rädda Jorden från den globala uppvärmningen helt och hållet men kan absolut användas till att exempelvis optimera energianvändningen och öppna upp nya möjligheter för en mer hållbar och förnybar energiproduktion. Inom industrier kan AI dessutom användas för att se över utsläppen och hjälpa till att minska dem.

Jag själv kan se flera risker och möjligheter, fördelar och nackdelar med artificiell intelligens. Personligen, har jag inte särskilt stor användning av AI i min vardag, men jag är ändå medveten om att jag kan vända mig till program såsom ChatGPT eller Snapchat AI ifall jag vill få en svår fråga besvarad. Om jag nu skulle ställa en fråga på webben skulle det översta resultatet vara en ruta med information genererad av en AI. Artificiell intelligens är nästan alltid tillgänglig vare sig det är min mening att använda det eller inte. Skolan försöker

---

⁶ Mathwashing: How Algorithms Can Hide Gender And Racial Biases (The Newstack, 08-12-2017)

⁷ Artificial intelligence *ante portas*: Legal & ethical reflections (Europaparlamentet, 03-2019)

⁸ Så kan AI lösa våra hälsoproblem (Karolinska institutet, 31-05-2023)

begränsa användandet av artificiell intelligens som hjälpmedel till uppgifter, men elever använder det flitigt ändå. Å ena sidan kan jag förstå varför skolan inte vill uppmuntra detta beteende och att det ses som fusk eftersom svaret kommer direkt och samlar information från ospecificerade källor. Å andra sidan är AI bara ett annat sätt att söka information på som råkar gå fortare än att själv behöva sitta och sortera ut nödvändig information från olika källor. Jag hade till exempel kunnat skriva hela den här texten med hjälp av artificiell intelligens, men jag valde att inte göra det. Varför? Jag tror inte AI är den bästa metoden till att skriva långa texter som dessutom ska vara personliga. Precis som jag har nämnt i styckena är AI inte helt träffsäkert när det kommer till korrekta och objektiva fakta. Med det sagt, artificiell intelligens är inte totalt hopplöst och speciellt inte i en uppgift som denna som handlar om just AI. För vem vet mer om AI än AI själv?

Sammanfattningsvis vill jag betona alla möjligheter som finns med artificiell intelligens. AI kan effektivisera betydelsefulla delar av samhället och hjälpa oss med många uppgifter som kanske egentligen lämpar sig bäst åt maskiner. Trots detta finns också otroliga mängder problem med AI som kan föra samhället åt fel riktning. Deepfakes, filterbubblor, förstärkta stereotyper och fördomar är bara några exempel på farliga sidor hos AI. Jag menar på att det gäller att hitta en balans i när artificiell intelligens är bra att använda.

”What is real? How do you define real?” är ett känt citat från *The Matrix* och i mina ögon passar det perfekt in på vår syn på AI idag. Det kan vara svårt att förstå exakt hur mycket vi använder oss av AI. Vi vet ännu inte hur man kommer använda sig av artificiell intelligens i framtiden, kanske tar maskinerna över världen som i *The Matrix* eller så blir det totalt förbjudet. Oavsett är jag intresserad av hur samhället kommer utvecklas av denna nyfunna teknologi och dess påverkan på oss människor.

Hanna Bergquist